

А. О. Корнецький,
аспірант, Дніпропетровська державна фінансова академія

ОСОБЛИВОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ

У статті відображено аналіз розвитку підприємництва України, надана порівняльна характеристика малого підприємництва в різних країнах світу та представлені шляхи підвищення фінансово-економічної ефективності малого бізнесу в Україні.

The article shows the analysis of business development in Ukraine, the comparative characteristics of small business in different countries is given and the ways of improving financial and economic efficiency of small business in Ukraine are presented.

Ключові слова: мале підприємництво, малий бізнес, малі підприємства.

ВСТУП

У зв'язку з всеохоплюючою глобалізацією економічних процесів та поступовим переходом України до дійсно ринкової економіки роль підприємництва як соціального, політичного та економічного інституту системно зростає. Аналіз останніх досліджень закордонних науковців показує необхідність змін у принципах функціонування підприємств різних форм власності. Проте прийняття змін і перебудова будь-якої ланки економічної системи передбачає серйозні зрушення у теоретичній та законодавчій базі країни. Перебуваючи під впливом зовнішніх та внутрішніх процесів система підприємництва являє собою складний механізм, що базується на минулому політичному устрої та минулих економічних знаннях.

Показники ефективності підприємництва у розвинених країнах світу виступають першими при оцінці рівня економіки та добробуту населення. Досвід України щодо ведення бізнесу як такого на сьогоднішній день є відносно незначним, але для досягнення поставленої мети — високих економічних показників — необхідним є принцип залучення закордонного досвіду та вивчення успішних економічних моделей його функціонування. У процесі становлення системи підприємництва найбільшого впливу зазнаватимуть представники малого бізнесу. Малий бізнес є дуже гнучким і сприйнятливим щодо будь-яких змін у державі і саме на прикладі малого бізнесу доцільно проводити дослідження та робити висновки. Через всеохоплюючі світові процеси та внутрішньодержавні проблеми стан малого бізнесу в Україні можна охарактеризувати як незадовільний. Розв'язання проблем підприємництва в цілому та малого підприємництва як однієї з ланок економіки потребує серйозних змін і зрушень в політиці дер-

жави, тобто розробки стратегічних напрямів подолання кризового становища малого підприємництва в Україні.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Дослідження з проблем малого підприємництва ведуться на міжнародному рівні в працях В. Даніза, М. Нісканена, Г. Кима та інших авторів. Вагомий внесок в розвиток теоретичних і практичних засад функціонування малого бізнесу в Україні зробили вітчизняні вчені М. Гончаренко, А. Мищенко, С. Яременко, М. Мирошник, В. Суторміна, В. Федосов, Н. Рязанова, Н. Редіна та багато інших науковців. Аналіз наукових праць підтвердив необхідність подальшого дослідження проблем, які мають відношення до функціонування малого підприємництва.

Публікації, у яких вчені намагаються розробити шляхи вдосконалення існуючої системи організації, ведення та регулювання малого бізнесу в Україні безперечно відзначаються своєю актуальністю та важливістю. Обґрунтування основних механізмів та моделей функціонування малого підприємництва, безперечно, знаходить своє відображення у статтях вітчизняних авторів. Проте у дослідженнях не звернено достатньо уваги на закордонний досвід організації малого підприємництва, ступінь розвитку законодавчої бази, яка ефективно регулювала б бізнес в Україні. Крім того, відкритими залишаються питання власне побудови бізнесу як економічної одиниці та подальше управління підприємством в умовах ринку України.

Метою даної статті є узагальнення знань щодо вітчизняного та західного розуміння поняття "підприємництво", оцінка економічного потенціалу малого підприємництва України та розробка стратегічних шляхів підвищення ефективності функціонування малого бізнесу в Україні.

Таблиця 1. Характеристики малого підприємництва в різних країнах світу

Країна	Кількість працюючих осіб	Річний оборот
США	до 500	до 5 млн доларів
Японія	до 100	до 30 млн ієн
Росія	до 100	до 400 млн рублів
Великобританія	до 100	до 400 тис. фунтів
Країни Євросоюзу	до 50	до 10 млн євро

РЕЗУЛЬТАТИ

Світовою тенденцією розвитку економіки сьогодні є незалежність бізнесу, його спрощення та вивільнення з жорсткої системи оподаткування. В розвинених країнах світу першочерговим завданням є надання умов для ефективного функціонування підприємств різних форм власності та видів діяльності. Це пояснюється прямим впливом результатів діяльності підприємств на політичні та економічні процеси держави. Крім того, діяльність представників бізнесу прямо впливає на добробут населення. В конкурентній боротьбі товари, роботи та послуги надаються значно ефективніше та дешевше, ніж в результаті монополізації. В Україні, на жаль, ця тенденція не знаходить свого відображення.

Важливим фактором розвитку підприємництва у світі є глобалізація. Причини і наслідки глобалізації у світовій економіці дозволяють виділити дослідження процесів інтеграції і диференціації рівнів соціально-економічного розвитку окремих держав і регіонів у системі світового господарства. Як правило, підприємства розвинених країн функціонують на міжнародному ринку та сприяють глобалізаційним процесам. Розвиток підприємництва у Сполучених Штатах, Японії та країнах Європейського Союзу пояснюється не тільки загальним високим рівнем економіки, але й значною увагою до функціонування підприємств з боку урядів зазначених держав [1, с. 2459].

Первинною ланкою підприємництва виступає мале підприємство. Це пояснюється його динамічною розвитку, створенням конкурентного середовища та прямим впливом на економічні показники країни в цілому або її регіонів. В умовах ринкової економіки мале підприємство виконує значну кількість важливих функцій держави: створює частку товарів та послуг в економіці, забезпечує розви-

ток торгівлі та сфери послуг, сприяє науково-технічному прогресу, задовольняє суспільні потреби. Малий бізнес є необхідним елементом ринкової економіки, одним з його первинних елементів, що створює необхідне конкурентне середовище, тим самим надаючи змогу суспільству розвиватися.

В Україні на сьогодні мале підприємство отожднюється з ринковою або посередницькою діяльністю. Більшість малих підприємств займається перепродажем товарів, що негативно відображається на показниках ефективності підприємства та добробуту населення. Однією з причин недостатньої розвиненості малого бізнесу в Україні є заниження його значення з боку держави. У розвинених країнах малому підприємству приділяється першочергова увага з боку урядових органів, приватних структур, громадських організацій. Для них встановлено сприятливі законодавчі умови, відповідне інституціональне середовище. Як показує досвід розвинених країн, малий бізнес там успішно розвивається тоді, коли він проводиться під патронатом держави: використовуються бюджетні кошти, політичні важелі, спроможні залучати кошти суб'єктів господарювання в малий бізнес [2, с. 156].

Згідно з Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності" № 523-17 від 18.09.2008 р. малим підприємством є таке, яке характеризується чисельністю працюючих за звітний рік, що не перевищує п'ятдесяти осіб та обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) не перевищує сімдесяти мільйонів гривень [3]. Слід зауважити, що така характеристика малого підприємства не використовується багатьма країнами світу. Порівняльний аналіз показників, які характеризують мале підприємство різних країн світу, наводиться в табл. 1.

Зазначені дані показують, що в світі використовуються різні підходи до визначення обсягу малого бізнесу. Класифікації підприємств можуть суттєво відрізнятись, звідси і кількість представників малого бізнесу не може бути об'єктивно оцінена з вхідних даних різних країн. Спробу стандартизувати підходи до визначення підприємств та надання їм статусу "малих" здійснив уряд Європейського Союзу. Так, згідно з Рекомендацією Комісії № 2003/361/ЄС,

здійснена регламентація показників діяльності малих підприємств, а саме кількість працівників, річний оборот або балансову вартість активів. Крім Європейського Союзу, такий метод застосовує і Росія. Зазначимо, що балансова вартість активів українських підприємств не враховується при віднесенні підприємства до великого, середнього чи малого. Положення Рекомендації не враховані в законодавстві України, зокрема положення щодо визначення підприємства як будь-якого суб'єкта господарювання, який здійснює економічну діяльність, незалежно від його організаційно-правової форми [4]. Крім того, важливо зазначити, що деякі країни виокремлюють мікропідприємства та малі підприємства. До мікропідприємств в Європейському Союзі відносяться такі, кількість зайня-

Рис. 1. Особливості функціонування малих підприємств в світі

тих осіб в яких не перевищує десяти осіб та річний оборот або балансова вартість активів не перевищують двох мільйонів євро. В Росії чисельність працюючих для мікропідприємств має складати до п'ятнадцяти осіб і річний оборот — до шістдесяти мільйонів рублів. Не дивлячись на спробу стандартизувати класифікацію в бізнесі, деякі країни (в тому числі країни Євросоюзу) використовують власне тлумачення щодо поняття малого бізнесу. Так, Великобританія застосовує власні значення (десять працюючих та чотириста тисяч фунтів обороту), Сполучені Штати відрізняються найвищою межею малого підприємництва (п'ятсот працюючих та п'ять мільйонів доларів обороту). Таким чином, існує помітна різниця в способах та механізмах віднесення підприємств до малих в різних країнах світу. Перш за все така різниця впливає за результати оцінки діяльності, тому визначення показників малого підприємництва конкретної держави не завжди можна порівнювати з підприємництвом в Україні.

Порівнюючи процес розвитку українського підприємництва з підприємництвом Угорщини, вчені дійшли висновку, що рівень розвиненості залежить від декількох чинників: системних, історичних, культурних, економічних та соціальних. Наприклад, Угорщина має набагато більший досвід в торгівлі, ніж Україна; економічна система Угорщини видалася більш гнучкою через меншу площу та населення країни; Угорщина дозволила приватизувати більшість своїх компаній іноземним інвесторам [5].

Незважаючи на низку історичних факторів розвитку економіки України, значним аспектом формування ефективного середовища для функціонування малого підприємництва є законодавча база. Саме законодавча база надає можливість підприємцям створювати додану вартість та надавати послуги. Крім того, законодавство регулює можливість надання позик з боку банків. Як показує закордонний досвід, більшість підприємств починають своє функціонування за допомогою стороннього капіталу. Джерелом, яке може надати таку позику, є банк. Підтвердженням цього факту є значна кількість різноманітних комерційних та державних програм для підтримки малого бізнесу в країнах Європейського Союзу [6]. Особливості функціонування малих підприємств та фактори, які впливали на розвиток підприємства в світі, зазначені на рис. 1.

Крім такого важливого чинника, як неефективне державне регулювання підприємництва, доречно зазначити недостатній рівень економічних знань щодо організації бізнесу серед населення України. Важливим аспектом для досягнення підприємствами високих показників діяльності є чітке розуміння стратегії. Стратегія формує напрями роботи та підпорядковує функціонування підприємства до досягнення чітких цілей. Розуміння стратегії є запорукою успіху бізнесу будь-якого виду та розміру, саме на основі стратегії повинна формуватись організаційна структура. В практичному розумінні це означає, що організаційна структура повинна бути такою, яка забезпечувала б реалізацію обраної стратегії [7, с. 125]. Щодо стратегічного розвитку малих підприємств в економіці України важливо зауважити необхідність побудови принципово нових та актуальних механізмів створення теоретичних та практичних засобів підвищення фінансово-економічної ефективності малого підприємства. Фінансові та економічні показники будь-якого підприємства залежать від значної кількості різноманітних чинників, таких як: рівень організації та управління підприємством, ефективне ведення фінансових розрахунків,

вчасне та правильне складання бухгалтерської звітності, сукупність зовнішніх чинників (законодавча база, світові тенденції) та ін. Крім того, існують фактори, які не мають відношення до економіки. Серед них здатність до прийняття ризику, підприємницькі здібності та підприємницька вдача.

ВИСНОВКИ

1. Підприємництво прямо впливає на економіку будь-якої держави. Розвиток держави сьогодні прямо залежить від розвитку підприємництва в цій державі.
2. Глобалізаційні процеси в світі формуються бізнесом. Бізнес виступає рушійною силою для формування і накопичення капіталу, створення робочих місць та покращення умов життя населення.
3. Найбільш динамічною та активною формою бізнесу є малий бізнес. Малий бізнес формує підприємництво, він є першим показником розвиненості підприємництва в країні як такого.
4. Різні країни світу застосовують різні методи оцінювання підприємств. Звідси часто виникає неможливість порівнювати показники діяльності підприємства тієї чи іншої країни.
5. В Україні бізнес в цілому та малий бізнес як його складова перебувають на етапі формування, тому першочерговим завданням є вдосконалення системи ведення бізнесу як з боку держави, так і з боку власне підприємців.
6. Негативним аспектом формування ефективного малого підприємництва в Україні є недостатній рівень економічних знань серед підприємців.
7. Першочерговим фактором, який впливає на ефективність функціонування кожного малого підприємства, є розробка ефективної стратегії діяльності.

Література:

1. Гончаренко М.Ф. Процес глобалізації світових ринків / Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. — Випуск 265: В9 т. — Т. IX. — Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. — 320 с.
2. Фінанси зарубіжних корпорацій: навч. посібник / В.М. Суторміна, В.М. Федосов, Н.С. Рязанова. — За ред. В.М. Федосова. — К.: Либідь, 2004. — 247 с.
3. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності" № 523-17 від 18.09.2008 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2009. — № 6. — С. 183.
4. Рекомендація Комісії "Щодо визначення мікропідприємств, малих та середніх підприємств" № 2003/361/ЄС від 6.05.2003 р. // Official Journal. — 2003. — L 124. — P. 36—41.
5. Danis W., Shipilov A. A comparison of entrepreneurship development in two post-communist countries: The cases of Hungary and Ukraine // Journal of Developmental Entrepreneurship. Norfolk. — 2002. — Vol. 7. — P. 67.
6. Niskanen M., Niskanen J. Small Business Borrowing and the Owner-Manager Agency Costs: Evidence on Finnish Data // Journal of Small Business Management. Milwaukee. — 2010. — Vol. 48. — P. 16—31.
7. Мищенко А.П., Яременко С.С., Мирошник М.А. Создание организационной структуры, способствующей успешной реализации стратегии // Вісник економічної науки України. Донецьк. — 2009. — № 1 (15). — С. 125—127.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2011 р.